

ЗМІНА ПАРАДИГМИ ДЕРЖАВНО-ПРИВАТНОГО ПАРТНЕРСТВА У ПРОФЕСІЙНІЙ (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНІЙ) ОСВІТІ

Валентина Попова,
доктор економічних наук, професор, провідний науковий співробітник лабораторії зарубіжних систем професійної освіти і навчання, Інститут професійної освіти НАПН України
<http://orcid.org/0000-0001-8931-8880>

Анотація. Проаналізовано комплекс проблем, пов'язаних з повоєнною відбудовою і зміною парадигми державно-приватного партнерства в Україні. Конкретизовано місце освітнього процесу у відповідних змінах. Визначено суб'єктів міжгалузевої підтримки професійної освіти для досягнення соціального ефекту на національному, регіональному та місцевому рівнях. Обґрунтовано, що задачі освітян у цих умовах полягають у формуванні такого світогляду та підходів до надання професійних навичок, які задовольнятимуть багаторівневий комплекс соціально-економічних інтересів.

Ключові слова: парадигма, державно-приватне партнерство, професійна (професійно-технічна) освіта, суспільна цінність.

CHANGING THE PARADIGM OF PUBLIC-PRIVATE PARTNERSHIP IN VOCATIONAL (VOCATIONAL) EDUCATION

Valentyna Popova,
Doctor of Sciences in Economics, Professor,
Leading Researcher of the Laboratory of Foreign
Systems of Vocational Education and Training,
Institute of Vocational Education of NAES of
Ukraine

Abstract. The complex problems related to the post-war reconstruction and the change in the paradigm of public-private partnership in Ukraine are analyzed. The place of the educational process in the corresponding changes is specified. The subjects of inter-sectoral support for vocational education have been identified to achieve a social effect at the national, regional, and local levels. It is substantiated that the tasks of teachers in these conditions are to form such a worldview and approaches to the provision of professional skills that satisfy a multi-level complex of socio-economic interests.

Keywords: paradigm, public-private partnership, professional (vocational) education, social value.

Сьогодні розгортається широка полеміка відносно того, якою має бути післявоєнна Україна, який тип економічного розвитку вона матиме, які галузі промисловості стануть домінуючими. Пошук відповідей на ці питання здійснюється у колі науковців і політиків. Повоєнна відбудова передбачає структурну трансформацію національної економіки зі змінами попиту на ринку праці на користь нових кваліфікаційних навичок. Здобуті науковцями знання доводяться до загалу через систему освіти в цілому. На практиці ці

знання значною мірою реалізуються через професійну (професійно-технічну) освіту (П(ПТ)О).

Варварські руйнування промислового, сировинного і енергетичного секторів української економіки значно ускладнюють умови повоєнного відновлення української економіки. Протилежною за змістом, але не менш складною, є необхідність урахування того, що Україна з 23 червня 2022 р. є кандидатом на членство у ЄС. Прагнення стати повноправним суб'єктом світової спільноти реалізується через розуміння й опрацювання відповідних орієнтирів сталого розвитку.

Орієнтація на (державно-приватне партнерство) ДПП указує на приклад вирішення питань загальної перспективи економічного розвитку, яке з початку 21 ст. стало потужним чинником його зростання (Paoletto, 2000). Цільова настанова на освіту є прикладом пошуку шляхів досягнення цієї перспективи, де системі професійної освіти відводиться окрема роль (United Nations, 2015, с. 14, 17). Закордонний досвід свідчить про щільний зв'язок ДПП з якістю та кількістю освітніх послуг.

У Європейській програмі розвитку навичок можливість підвищення кваліфікації впродовж усього життя за рахунок державних та приватних інвестицій є надзвичайно важливим чинником. Програми розвитку навичок та навчання формують простір для тристороннього діалогу, у межах якого соціальні партнери та держава співпрацюють на різних рівнях. Тут відбувається поєднання навчання в навчальному закладі та на робочому місці, участь у цьому процесі роботодавців, зв'язок між теорією і практикою. Професійна освіта та навчання відіграють важливу роль у політиці Європейського Союзу. Курс на Зелену енергетику та цифрову економіку, що покладені в основу економічного зростання та розвитку ЄС, вимагають постійного підвищення кваліфікації та перекваліфікації працівників, мобілізують ресурси та потенціал професійної освіти та навчання.

В умовах стрімкого розвитку країн – лідерів світової економіки, ДПП зазнає принципових змін. Опрацювання відповідних наукових здобутків дасть змогу уникнути небезпеки можливих помилок в Україні.

За первинним задумом, метою ДПП була виключно компенсація дефіциту фінансових ресурсів з державного бюджету, а політичні та соціальні наслідки взагалі не брались до уваги. Поступово задачі ДПП розширилися – партнерські відносини набули форму державних гарантій, схем державно-приватного капіталу або державних програм, спрямованих на підтримку економічного розвитку при збої ринкових механізмів. Тобто, консолідація державних та приватних фінансів відіграє роль певних стабілізаційних фондів, які сприятимуть збільшенню інвестицій у часи кризи, а у часи надмірно бурхливого розвитку стримують спіраль інфляції.

На початку 90-х рр. минулого століття метою ДПП у системі (П(П-Т)О) була ліквідація бюджетного дефіциту та підвищення ефективності, тобто покращення результатів від наданих послуг. Це досягалось завдяки залученню інновацій та потенціалу компетентності приватного сектору. Кінцевою оцінкою ефективності було співвідношення вартості – затрат. У

традиційних інфраструктурних ДПП досягнення результату не було умовою угоди, а мета полягала в тому, щоб надати інфраструктуру або створити суспільну послугу. У цьому випадку ризики державного сектору на умовах контракту передавались приватному партнеру, і таким чином відбувалось його стимулювання.

В умовах сьогодення «ДПП є інструментом, який державні та приватні партнери використовують для спільного проектування та спів-фінансування починань або проектів, що становлять спільний інтерес і спрямовані на формування навичок» (European Training Foundation et al., 2021, с. 18).

У епоху з акцентом на створенні суспільної вартості увага насамперед приділяється соціальним результатам – покращення можливостей працевлаштування, скороченню соціальної нерівності, тобто, кінцевою оцінкою є ефективність та якість послуг. Ризики не відіграють у цьому випадку ключову роль, тому що така угода не забезпечує прибутку у короткостроковій перспективі. Приватні партнери беруть на себе зобов'язання формувати економічне та соціальне середовище таким чином, щоб створювати можливості для розвитку та зростання.

Така зміна ролі приватного сектору в концепції нового державного управління спричинила зміну парадигми ДПП (Hodge & Greve, 2007). Відповідно, з'явилися нові форми ДПП, які поєднують більшу економію та ефективність для суспільства – зайнятість та соціальну інтеграцію (Osborne et al., 2016). Тому державний сектор має усвідомлювати свою роль каталізатора у процесі розвитку людського капіталу в частині формування навичок та компетенцій, які мають відповідати зміні середовища та вимогам забезпечення соціальних результатів.

За останні 30 років державно-приватні кордони змінилися, і створення суспільної вартості не є винятковим обов'язком держави. Усе більша кількість зацікавлених осіб залучається до розробки та реалізації програм місцевого розвитку, які дуже часто є поза межами традиційних юрисдикцій та діють відповідно до моделей сітьового управління (Ritz et al., 2022).

Взаємодія між державним сектором і приватними партнерами у процесі ДПП надає переваги здобуття професійної освіти та навчання, адже цей процес забезпечує зворотній зв'язок з боку попиту, тобто роботодавців, що дасть змогу передбачити нові тенденції з наступним коригуванням пропозиції навичок. Новітня парадигма передбачає, що ДПП у процесі набуття навичок набуває відповідного змістовного навантаження виключно у випадку, коли воно концентрується на результатах та усуває потенційні ризики, притаманні державній політиці.

Співробітництво між урядом та соціальними партнерами ефективно на усіх етапах життєвого циклу в процесі професійного навчання та освіти – при розробленні стратегічних планів, розподілі фінансових ресурсів, реалізації політики надання освітніх послуг, моніторингу якості освіти, оцінюванню здобутих навичок, тощо. Новітня форма ДПП тепер акцентує увагу не стільки на кількості державних затрат та справедливості їх розподілу для

населення, як на економічних та соціальних наслідках, які надає професійна освіта та навчання впродовж усього життя.

Зміна парадигми ДПП, основною метою якої тепер є не тільки ліквідація бюджетного дефіциту, але й створення суспільної цінності, привела до зміни її основних положень, тобто «... визнаних наукових досягнень, що упродовж певного часу дають модель постановки проблем і їхній розв'язок науковому співтовариству» (Кун, 2001, с. 9).

Модель постановки проблем у ДПП з орієнтацією на кінцеві результати та створення суспільної цінності привела до змін:

- у статусі учня (студента), який стає центральною фігурою процесу;
- у ролі приватних партнерів, які тепер, поруч з державою, створюють суспільні блага;
- у сфері відповідальності держави, яка звужується до постачання та регулювання освітніх послуг.

Наслідком цього стали зміни у: задекларованих цілях; кількості залучених партнерів; розмірі інвестицій; горизонті планування; фінансовій віддачі; розподілі ризиків між приватним та державним партнерами тощо.

Задекларовані цілі трансформувались з короткострокових (орієнтованих на отримання прибутку на вкладений капітал та надання відповідної інфраструктури) на довгострокові, які створюють можливості для зростання та розвитку людського капіталу та пов'язані з соціальними результатами (поліпшення можливостей працевлаштування, зменшення соціальної нерівності, підвищення рівня життя тощо).

Значно зросла кількість залучених партнерів на усіх рівнях, що пов'язано з необхідністю міжгалузевої підтримки для досягнення соціального ефекту:

- на національному: партнерами виступають відповідні Міністерства, відомства, органи державної влади, які причетні до вирішення соціально-економічних проблем (загального рівня зайнятості, безробіття, міграції робочої сили, ситуації на ринку праці, тощо);

- на регіональному: партнерами виступають Федерації роботодавців та працівників, торгово-промислові палати та окремі підприємства, з якими мають бути узгоджені питання набуття навичок і компетенцій;

- на місцевому: освітні заклади, профспілки та органи місцевого самоврядування, які мають узгоджувати свої навчальні плани, програми з додаванням різноманітних форм навчання на робочому місці та системі оцінювання набутих кваліфікацій і навичок як постачальники освітніх послуг.

Ризики між приватними та державними партнерами, які раніше на умовах контракту передавались приватному партнеру, трансформувалися у спільну відповідальність та обов'язок формування умов для розвитку людського капіталу.

Відповідно, завдання освітян полягає у зміні світогляду та підходів до надання професійних навичок. Орієнтирами мають бути такі наукові досягнення, які спрямують освітній процес на здобуття компетентності і

фаховості, необхідних для задоволення багаторівневого комплексу соціально-економічних інтересів.

Список використаних джерел:

Vecchi, V., Taurelli, S., & Meer, M. (2021). *Public-private partnerships for skills development: a governance perspective*. Vol. I. Thematic overview, Publications Office. <https://data.europa.eu/doi/10.2816/422369>

Hodge, G. A., & Greve, C. (2007). Public-Private Partnerships: An International Performance Review. *Public Administration Review*, 67(3), 545–558. <http://www.jstor.org/stable/4624596>

Osborne, S. P., Radnor, Z., & Strokosch, K. (2016). *Co-production and the co-creation of value in public services: a suitable case for treatment? (Version 1)*. Loughborough University. <https://hdl.handle.net/2134/20987>

Paoletto, G. (2000) Public Private Sector Partnerships: An Overview of Cause and Effect. In Y. Wang (Ed.) *Public-Private Partnership in the Social Sector: Issues and Country Experiences in Asia and the Pacific* (Tokyo: Asian Development Bank Institute), 35–54.

Ritz, A., Weißmüller, K. S., & Meynhardt, T. (2022). *Public Value at Cross Points: A Comparative Study on Employer Attractiveness of Public, Private, and Nonprofit Organizations*. *Review of Public Personnel Administration*, 0(0). <https://doi.org/10.1177/0734371X221098153>

United Nations. (2015). *Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development*. <https://wedocs.unep.org/20.500.11822/9814>.

Кун, Т. (2001). *Структура наукових революцій*. Port-Royal.